

Dvylikos brolių byla: gyvūnų teisių pažeidimas?

1. Kokią reikšmę mums turi paukščiai

Paukštis lietuvių literatūroje ir mitologijoje turi ypatingą reikšmę – jis dažnai simbolizuoja sielą, laisvę, likimą, išmintį ar net pomirtinį pasaulį. Štai keletas pagrindinių paukščio reikšmių:

1. Sielos ir dvasinio pasaulio simbolis

Lietuvių mitologijoje paukščiai neretai siejami su siela, ypač su mirusiųjų pasauliu. Tikėta, kad žmogaus siela gali įgauti paukščio pavidalą arba kad paukščiai yra tarpininkai tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulių.

2. Laisvės ir nepriklausomybės simbolis

Daugelyje lietuvių pasakų ir padavimų paukščiai simbolizuoja laisvę – jie nevaržomai skraido, gali keliauti iš vieno pasaulio į kitą. Tai susiję ir su dvasine, ir su fizine laisve.

3. Pranašai ir likimo nešėjai

Paukščiai dažnai vaizduojami kaip pranašai. Jų elgesys galėjo būti interpretuojamas kaip ženklas apie ateitį. Pavyzdžiui, gegutė, kukuodama, galėjo išpranašauti žmogaus gyvenimo trukmę.

4. Išmintis ir žinojimas

Kai kurie paukščiai, ypač pelėda ar gulbė, mitologijoje ir literatūroje įgauna išminties simbolio prasmę. Pelėda laikyta paslaptingu, išmintingu nakties paukščiu.

5. Aukojimo ir atpirkimo motyvas

Kai kuriose lietuvių pasakose ar sakmėse žmogus virsta paukščiu kaip bausmė ar atpirkimas už praeities veiksmus. Tai galima matyti ir pasakoje „Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“, kur broliai paverčiami paukščiais dėl prakeiksmo.

6. Pasaulio kūrimo ir dieviško ryšio simbolis

Senovės baltų mitologijoje paukščiai laikyti šventais. Pavyzdžiui, sakmėse minima, kad pasaulis buvo sukurtas iš kiaušinio, kurį padėjo mitinis paukštis. Šis motyvas siejamas su pasaulio pradžios mitais.

7. Meilės ir pavasario ženklas

Kai kurie paukščiai, pavyzdžiui, lakštingala, lietuvių literatūroje ir tautosakoje simbolizuoja meilę, švelnumą ir atgimimą. Kregždės laikytos namų globėjomis, o gandras – šeimos ir vaisingumo simboliu.

Kodėl žmonės gamina inkilus:

1. Paukščių apsauga ir pagalba gamtai

- Daugelis paukščių natūraliai peri drevėse ar uoksuose, tačiau dėl miškų kirtimo ir urbanizacijos jiems trūksta tinkamų lizdaviečių.
- Inkilai suteikia paukščiams saugią vietą perėti ir auginti jaunikius, apsaugodami juos nuo plėšrūnų.

2. Biologinės įvairovės išsaugojimas

- Daugiau inkilų reiškia daugiau paukščių, kurie padeda palaikyti ekosistemų pusiausvyrą.
- Paukščiai naikina kenkėjus, tokius kaip vabzdžiai, todėl padeda išsaugoti miškus ir sodus.

3. Ryšys su gamta ir ekologinis ugdymas

- Inkilų gaminimas ir kėlimas yra puikus būdas mokyti vaikus ir suaugusiuosius apie gamtos apsaugą.
- Tai skatina žmones daugiau laiko praleisti gamtoje ir geriau suprasti paukščių gyvenimą.

4. Paukščių stebėjimo galimybė

- Inkilai leidžia žmonėms stebėti paukščių gyvenimą iš arčiau, o tai gali tapti įdomiu hobiu.
- Paukščių stebėjimas yra raminanti ir atpalaiduojanti veikla.

5. Miestų ekologijos gerinimas

- Miestuose paukščiai susiduria su dar didesnėmis gyvenimo sąlygomis, todėl inkilai padeda jiems rasti saugią vietą perėti.
- Daug paukščių miestuose naikina kenkėjus, pavyzdžiui, varnėnai ir zylės lesa amarus, uodus, vikšrus.

6. Kultūrinė ir tradicinė reikšmė

- Lietuvoje inkilų kėlimas – sena tradicija, ypač pavasarį, kai organizuojamos „Inkilų kėlimo dienos“.
- Tai būdas parodyti meilę gamtai ir tęsti senolių puoselėtas vertybes.

Autorius, Gitenis Umbrasas, ketino sujungti šiaurinius ir pietinius paukščių migracijos kelius, kuriuose stovėtų „Čiulbantys kryžiai“. „Kryžiai galėtų būti Romoje, Paryžiuje arba Jeruzalėje. Paukščių migracijos kelias atitiktų piligrimų kelią į Šventąją Žemę ir simbolizuotų bevizę Europą, kurios gyventojai jaučiasi laisvi kaip paukščiai. Jei konstrukcija stovėtų Amerikoje, paukščių migracija sutaptų su pokario Lietuvos emigracija“, – šitaip savo sumanymą pristatinėjo autorius. Deja, bet šis kryžius taip ir liko vieninteliu iš viso sumanymo.

Manoma, kad paukščiai nesirenka „Čiulbančio kryžiaus“ dėl šių priežasčių:

1. Kryžius yra per daug nutolęs nuo gamtos - dažniausiai inkilus keliame medžiuose, o šis kryžius yra gerokai nutolęs nuo užsodintos medžiais teritorijos.
2. Mažos landos - landos pagamintos ~4cm skersmens, tai reiškia, kad pro jas gali tilpti varnėnai, žvirbliai ar kiti maži paukščiukai;
3. Netinkamas išdėstymas - dažniausiai inkilus keliame į pietų ir pietryčių puses, kryžiuje jie atsukti į visas pasaulio kryptis.
4. Nesaugumo jausmas - įtariama, kad bendrabučio tipo inkile paukščiai nenori sukti lizdų ir dėti kiaušinių dėl nesaugumo jausmo (aplinkinių garsų, kitų paukščių).

2. Dvylikos brolių teismas

Siekiant efektyviai įsitraukti į pamoką, mokiniai turi perskaityti pasaką „Dvylika brolių juodvarniais lakstančių“.

Nuoroda į pasaką:

https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/lietuviskos_pasakos/format.pdf

Pridedu pasaką ir čia:

Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių

Vieno pono mirė pati ir paliko dvylika sūnų ir mažą dukrelę. Netrukus tėvas sumanė vesti kitą, bet toji buvo ragana. Ji sako:

– Duktė tegul bus, bet savo sūnus visus sudegink ir, supylęs jų pelenus į popierius, atsiųsk man, tada už tavęs eisiu. Tėvas mąstė šiaip, mąstė taip – nebežino, ką daryti. Ėmė ir pasisakė viską vienam savo tarnui.

Tas jam sako:

– Ko čia, pone, taip rūpinies? Juk tamstos dvare yra didelių šunų. Dvylika jų sudeginsi, pelenus supilstysi į popierius, padėsi antspaudus ir nusiųsi jai, – bene ji permanys? O po vestuvių – kad ir ras, nebe ką jiems darys.

Ponas taip ir padarė: sudegino dvylika šunų, pelenus supylė į popierius, prispaudė antspaudus ir nusiuntė raganai. Ta apžiūrėjo visus popierėlius, apuostė ir pasakė, kad sutinka už jo tekėti.

Po vestuvių, kai parvažiavo į dvarą, ragana tik šniukšt šniukšt – visur apšniukštinėjo, pagaliau sako:

– Kas čia smirdi? Kad tie visi, kas čia nereikalingi, juodvarniais išlėktų!

O jos posūnių būta tuokart rūsyje po vyro rūmais. Tuoju visi vienas po kito strikt strikt ant lango ir išlėkė sau.

Toliau gyveno rūmuose tik ponas su savo ragana. Prie jų augo dukrelė, kuriai niekas nieko nesakė apie brolius: mat ponas buvo užgynęs dvariškiams pasakoti, kad ji turėjo brolių, ir kad pamotė ragana taip juos išvaikė.

Vieną kartą – mergaitė buvo jau dvylikos metų – dvariškiai ėmė šnekėtis:

– Argi mirusios ponios tebuvo ta viena dukrelė?

Vienas jų atsakė:

– Ką čia bešnekėti! Buvo sūnų dvylika, bet kai ponas vedė raganą, tai ji visus juos užkeikė, ir išlėkė visi juodvarniais!

Mergelė, išgirdusi dvariškių kalbą, ėmė rengtis į kelionę savo brolių ieškoti. Pasisiūdinė dvylika marškinių, dvylika kelnų, dvylika paklodžių, dvylika užvalkių ir išėjo, susirišusi visus tuos daiktus ryšelyje.

Ėjo, ėjo per laukus, per miškus. Ką tik sutinka, vis klausia apie savo brolius, juodvarniais lakstančius, bet niekas nieko jai nepasako. Beeidama per didelę girią, užėjo atsiskyrėlį. Pas tą įėjusi, klausia, ar nėra kur matęs jos brolių, juodvarniais lakstančių.

Atsiskyrėlis jai sako:

– Nemačiau, bet aš turiu valią ant visų debesų. Pergulėk čia pas mane, rytoj susišauksiu debesis, gal tie bus matę. Ryto metą atsiskyrėlis sušaukė debesis. Kai sugulė debesis apie jo trobelę, taip tamsu pasidarė, lyg juoda naktis.

Išėjo atsiskyrėlis laukan ir klausia debesų:

– Ar nematėt kur dvylikos brolių, juodvarniais lakstančių?

Debesys atsakė, kad niekur nė vienas nesąs matęs, ir išsiskirstė į visus kraštus.

Atsiskyrėlis sako mergaitei:

– Gal tavo brolių nebėra nė gyvų... Bet gal dar kur rasi. Kai eisi šiandien per girią, vakarop užeisi mano brolių, taip pat atsiskyrėlį. Jis turi valią ant visų vėjų, tai vėjus paklaus, gal tie bus kur užpūtę tavo brolius.

Ir išėjo mergaitė. Eina, eina per girią ir priėjo vakarop kitą atsiskyrėlį. Įėjo ir to pasiklausti, ar nematė, negirdėjo jos brolių, juodvarniais lakstančių. Tas sako:

– Aš nieko nežinau, bet pernaktok čia pas mane. Rytoj rytą sušauksiu visus vėjus, jei tie bus kur užpūtę, tai ir tau pasakys.

Ryto metą susišaukė atsiskyrėlis visus vėjus. Tie supūtė, suūžė, sušniokstė. Visus išklausinėjo, ir visi atsakė, kad nė vienas nežinąs, nė vienas niekur neužėjęs, nė vienas niekur nematęs. Tada atsiskyrėlis jai sako:

– Gal jų nebėra nė gyvų, kad nė vienas vėjas niekur nėra užpūtęs. Bet nenustok vilties. Kai eisi šiandien per girią, rasi mūsų trečiąjį brolių, kuris turi valią ant visų paukščių. Jei yra kur tavo broliai, tai gal koks paukštis bus juos užėjęs.

Mergaitė vėl išėjo. Per visą dieną ėjo ir apie vakarą rado trečią atsiskyrėlį. Tas jai taip pasakė:

– Pernaktok pas mane, aš rytoj sušauksiu visus paukščius, tai jie, jei bus kur užėję, tau pasakys.

Ryto metą atsiskyrėlis sušaukė visus paukščius. Kad prilėkė, kad priskrido paukščių – ir didelių, ir mažų, visokių!

Išėjo atsiskyrėlis ir klausinėja visus. Tie atsakė, kad nė vienas niekur nematęs, nė vienas nieko nežinąs. Atsiskyrėlis pulkų pulkus atleido, ir visi išsiskirstė.

Pagaliau, kur buvęs, kur nebuvo, atleikia šlubas erelis. Ant jo sušuko:

– Kodėl tu nesiskubinai, ko gaišai?

Erelis sako:

– Man koją šaulys peršovė, labai skauda, negalėjau greitai atlėkti.

Atsiskyrėlis vėl klausia erelį:

– Ar nesi matęs kur dvylikos brolių, juodvarniais lakstančių?

Erelis atsakė:

– Mačiau ir žinau, jie per dienas juodvarniais lakioja, o naktį žmonėmis kalne gyvena.

Tada atsiskyrėlis davė mergelei dvylika smaigelių ir liepė, kai lips į kalną, juos vis smaigstyti ir ant jų stotis, paskui vėl iš apačios traukti ir į viršų smeigti.

– Tiktai, – sako jis, – saugokis, kad nė vienas smaigtelis tau iš rankų neiškristų. Jei nors vienas iškris, tai ir nebegalėsi ant kalno užlipti.

O ereliui prisakė:

– Tu žiūrėk, kad ji nenukristų ir neužsimuštų!

Ir išėjo mergelė su ereliu, paplasta lekiančiu. Nuėjo prie kalno. Tas kalnas buvo toks aukštas, net už debesis aukštesnis. Ėmė mergelė savo smaigtelius į kalną smaigstyti ir lipti aukštyn. Smaigstė smaigstė, kaišiojo, kaišiojo, gal kokį pusvarstį nusmaigstė, ir būtų jau užlipus, tik vienas smaigtelis iškrito. Bežiūrėdama į krintantį smaigtelį, ėmė ir pati kristi. Erelis, tupėdamas pakalnėje, pamatė ją bekrantančią, tuoj pakilo nuo žemės, pakapt su sveikąja koją jai už ryšelio, vis aukštyn, aukštyn – užnešė labai aukštai, už debesų. Prinešė prie didelio urvo, paleido ir sako:

– Štai tas urvas, kur jie vakare parlėkė sulenda. Tu čia įėjus rasi dvylika lovų; jas apdangstyk paklodėmis, visus priegalvius apvalkstyk užvalkčiais, kiekvienam ant lovos padėk marškinius ir kelnes. Prie kiekvienos lovos rasi po staliuką, o ant staliukų padėta po kepalėlį duonos – nuo tų kepalėlių galėsi po riekelę atsiriekti ir suvalgyti. Prie durų rasi mažiausiojo brolio lovėlę, – po ją palindus, galėsi pernaktuoti.

Erelis, viską jai pasakęs, nulėkė sau, o ji įlindo į urvą. Tenai rado viską taip, kaip buvo išpasakojęs erelis. Aptaisė lovas, apdangstė paklodėmis, priegalvius apvalkstė užvalkčiais, kiekviena ant lovos padėjo kelnes ir marškinius, pavalgė, nuo kiekvieno kepalėlio atsiriekdama po riekelę, ir, palindusi po mažojo brolio lovą, atsigulė. Atėjus vakarui, tuoj ir išgirdo: juodvarniai sukranksėjo, nusileidę atvirto žmonėmis ir suėjo į vidų. Visi džiaugėsi, kad pataisytos lovos ir padėti marškiniai su kelnėmis. Greit apsitaisė, eina valgyti – žiūri, kad jų duona nuraikyta. Vyresnysis sako:

– Lovas ir mus pačius aptaisė – gerai, bet kad duonos trūksta, tai negerai. Na, bet ką padarysi!

Pernakvojo, rytą atsikėlė, išėjo laukan, sukranksėjo ir nulėkė sau. Atsikėlė ir sesuo iš palovio, vaikščioja po vidų, laukia. Vakarop vėl įsinorėjo valgyti. Eina prie staliukų – taip pat besą kepalėliai duonos. Po riekelę atsiraikydama, vėl pavalgė, palindo po mažojo brolio lovele ir atsigulė. Vakare ir vėl ėmė juodvarniai kranksėti, ir suėjo į vidų visi broliai. Vyresnysis sako:

– Matai, ir vėl duona nuvalgyta. Jau kas nors negeras pas mus yra įsimetęs. Dabar dar nieko nedarysiu, bet jei trečią dieną taip bus, tai nors visą kalną sugriausiu, bet turėsiu rasti, kas čia mums taip daro. Mergaitė gulėdama nusigando, rūpinasi, kas čia bus. Nebeiškentusi ėmė savo jaunesnįjį brolių budinti ir truktelėjo jį už kojos. Tas klausia:

– Kas čia?

Mergaitė tylomis atsakė:

– Aš, broleli, jūsų sesuo. Atėjau, susiieškojau jus, bet kad anas brolis barasi, ką aš dabar darysiu?!

Brolis sako:

– Na, ką dabar darysi? Būk kaip buvusi, rytoj pamatysime.

Rytą sukilo visi broliai, jau taisos eiti sau laukan, – mažasis ir ėmė sakyti:

– Na, brolau, vakar žadėjai ardyti, versti kalną. O kad rastum kokį giminaitį ar seserį, ką gi tada darytum?

Vyresnysis brolis sako:

– Matau, kad tu jau žinai, kas čia yra! Na, tai pasakyk, kas?

Šis, atidengęs paklodę, sako:

– Lįsk, sesele, laukan, kaip jau bus, taip.

Tada vyresnysis brolis sako:

– Kad tu būtum iškentus namie dar metus, tai būtum mūsų sulaukus, o dabar, sesele, reikės mums ir tau vargti vėl dvylika metų. Jei iškentėsi, niekur nieko nešnekėjus per tiek metų, tai dar pasimatysime. Taip pasakęs, liepė sėstis sau ant nugaros, ir visi, pavirtę juodvarniais, nulėkė.

Juodvarnis nunešė seserį į didelę girią, pasodino eglės viršūnėje, atsisveikino ir paliko.

Mergaitė ilgai ten sėdėjo, net jos drabužiai visai suplyšo.

Vieną kartą į tą girią atėjo medžioti karalaitis su savo dvariškiais. Tuoj ėmė loti šunys, žiūrėdami į tą medį, kur ji sėdėjo. Apstojo šauliai ir varovai, mato – sėdi medyje žmogus. Ir šiaip kalbina, ir taip kalbina – nieko nesako. Atėjo ir pats karalaitis, šnekina ir tas, bet mergaitė kaip nieko, taip nieko neatsako.

Šaukia – lipk žemėn, gąsdina – nušausime, bet ji vis tyli ir tyli. Tada karalaitis savo tarnui sako:

– Lipk ir iškelk iš medžio, pamatysime, kas gi ten yra.

Tas įlipo. Mergaitė rodo, tartum norėdama pasakyti esanti be drabužių. Tarnas, nulipęs žemėn, pasakė karalaičiui: medyje esanti jauna, graži moteriškė, tiktai be drabužių. Užnešė jai drabužius, ir ji išlipo iš medžio. Karalaičiui mergelė taip patiko, kad kitos jis niekados nebenorėjo nė matyti. Parsivedęs namo, pasisakė savo tėvams norįs imti ją sau už pačią. Tėvai nenorėjo jam leisti, kad ji nieko nekalba, bet, ilgai prašomi, sutiko. Ir karalaitis vedė dvylikos brolių seselę.

Po kokių metų juodu susilaukė sūnaus. Karalaičio tuokart nebuvo namie, o prie karalienės buvo parvežta jos pamotė, ta pati ragana, kuri jos taip nekentė. Toji ragana vaikelį išmetė laukan ir, sugriebus kur šuniuką, rodo visiems:

– Žiūrėkit, koks jos vaikas!

Tada karalaičio tėvai sako:

– Jau kad ji būtų geras žmogus, tai ir kalbėtų. Kažin, kas ji tokia yra. Gerai mes jam sakėme, kad neimtų jos.

Parašė jos vyrui raštą, kad taip ir taip, gimęs toks ir toks, – ką reikia karalienei daryti? O karalaitis atrašė, kad nieko jai nedarytų, kol jis namo grįš: jis pats žinosiąs, ką padaryti. Parkeliavęs namo, karalaitis nieko nebežino: jam taip graži, taip graži, taip patinka, kad nė galvon nebeateina ją nužudyti.

Ir vėl jisai gyvena su ja. Pagyvenus kokių metus, gimė jiems kitas sūnus. Karalaičio taip pat nebuvo namie, ir vėl jos pamotė ragana vaikelį išmetė laukan, pagriebė kačiuką ir rodo visiems:

– Žiūrėkit, kas dabar!

Visi stebėjosi, ir tėvai nurašė sūnui laišką. Sūnus vėl atrašė, kad niekas jai nieko nedarytų be jo paties. Sugrįžęs namo, karalaitis ir vėl nieko jai nedaro: pati labai graži, patinka jam, sakosi dar toliau žiūrėsiaš. Po kiek laiko, karalaičiui nesant namie, gimsta trečias sūnus. Ta pati ragana pamotė vėl išmeta sūnų laukan ir rodo visiems šuniuką. Tėvai rašo karalaičiui, kad skubėtų kuo greičiausiai namo ir darytų šioį ar tokį galą. Karalaitis parkeliavo namo, bet jam baisiai gaila žudyti savo pačią. Nebežinodamas, ką čia reikia daryti, jis sako:

– Žinokitės, darykite, kaip jūs norite. Aš nė pats nežinau, kuo ji kalta, kas ji tokia yra.

Teisėjai apkaltino ją ir nuteisė kaip raganą sudeginti. Sukrovė didelį laužą ir uždegė, bet užėjo smarkus lietus ir užliejo ugnį. Ir vėl liepė privežti sausų medžių. O jau visai baigiasi dvyliktieji metai – tikrai vienos valandos bereikia, tuoj atskris jos broliai. Kai tik ėmė iš naujo kurti ugnį, žiūri – atlekia dvylika juodvarnių, atlekia ir leidžiasi. Tuoj nusileido pirmas, virto žmogum ir vedasi už rankos trejų metų sūnelį; nusileido antras ir nešasi sūnelį antrų metų; trečias nusileidęs nešasi mažutį, dar vystyklusę, ką tik gimusį vaikelį.

Tuoj visi broliai sušuko:

– Ką jūs čia dirbate? Kam nekaltą mūsų seserį norite nužudyti? Geriau meskite į ugnį pamotę raganą! Štai mūsų sesers sūneliai!

Beregint pamotę raganą užrito ant ugnies. O broliai pasisveikino su savo seseria ir su karalaičiu. Ir visiems jie pasakė, kad ragana ką tik gimusius vaikučius išmetusi laukan, o jie tuoj pasiėmė ir auginę. Karalius iškėlė didelį pokylį. Ir aš ten buvau ir daug mačiau. Ir aš ten valgiau ir gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj neturėjau.